

Warszawa, 11.03.19

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Adam Bodnar

XI.505.2.2019.MA

Pani Anna Zalewska
Minister Edukacji Narodowej
al. J. Ch. Szucha 25
00-918 Warszawa

Jako Rzecznik Praw Obywatelskich, pełniąc także, zgodnie z art. 18 ustawy z dnia 3 grudnia 2010 r. o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania (Dz. U. z 2016 r. poz. 1219), funkcję niezależnego organu ds. równego traktowania, z uwagą badam sytuację grup narażonych na dyskryminację, dążąc do tego aby wszyscy obywatele mogli swobodnie korzystać z pełni swoich praw podstawowych, w poczuciu bezpieczeństwa i poszanowania dla ich godności.

Mój sprzeciw wzbudziły więc słowa Małopolskiej Kurator Oświaty, Pani Barbary Nowak, która dnia 20 lutego 2019 r. opublikowała na portalu społecznościowym „Twitter” wypowiedź jednoznacznie określającą działalność na rzecz praw osób nieheteronormatywnych (LGBT) jako „propagowanie pedofili”¹. Ponadto, komentując w swoim wpisie przyjęcie przez Prezydenta Miasta Stołecznego Warszawy Rafała Trzaskowskiego Deklaracji „Warszawska Polityka Miejska na Rzecz Społeczności LGBT+”², Pani Kurator sformułowała pytanie „dlaczego godzicie się na krzywdzenie własnych dzieci?”, sugerując tym samym, że przeciwdziałanie dyskryminacji osób LGBT jest działaniem krzywdzącym dla społeczeństwa.

Powyższa wypowiedź ma w mojej opinii wymiar homofobiczny, a użyte przez Panią Kurator porównania i sugestie są obraźliwe i wymierzone w godność osób LGBT. Stoję więc na stanowisku, że istnieją przesłanki by ocenić przedmiotową wypowiedź jako przejaw

¹ Opublikowana wypowiedź dostępna pod adresem: https://twitter.com/Br_Nowak/status/1098148659454201856 (dostęp 25.02.2019 r.).

² Deklaracja przyjęta 18 lutego 2019 r.

mowy nienawiści ze względu na orientację seksualną, która stanowiąc w każdym przypadku niedopuszczalne naruszenie praw człowieka, używana w toku debaty publicznej może prowadzić do szczególnie niebezpiecznych konsekwencji. Brutalizacja języka, a także tendencja do porzucenia dialogu na rzecz radykalnych opinii opartych na stereotypach, mogą wywoływać i potęgować u odbiorców uczucie wrogości i nienawiści wobec określonych grup mniejszościowych. Szerzone w ten sposób uprzedzenia stanowią więc realne zagrożenie dla fundamentów demokracji i wymagają stanowczej reakcji.

Nie pozostawia wątpliwości, że język debaty publicznej ma niebagatelny wpływ na kształtowanie norm społecznych, wyznaczanie wzorców zachowań i budowanie społecznej świadomości. Wszyscy uczestnicy tej debaty powinni czuć się odpowiedzialni za dbanie o jej poziom oraz wyeliminowanie z niej języka nienawiści, lekceważenia i pogardy. Osoby pełniące funkcje publiczne mają w tym zakresie szczególne powinności. Z racji powierzonych im kompetencji, opartych na społecznym zaufaniu, są zobowiązane nie tylko do przestrzegania, ale też realizacji praw i wolności człowieka, w tym zasady równego traktowania. Powinny więc włączać, a nie wykluczać - jednoczyć, a nie dzielić. Poza obowiązkiem działania w granicach prawa, muszą postępować także ze świadomością, że kształtują normy zachowań właściwych społecznie.

Zakaz dyskryminacji obywateli m.in. ze względu na orientację seksualną i tożsamość płciową, dotyczy także ujawniania osobistych poglądów w sferze publicznej, do której można zaliczyć media społecznościowe. Osoby pełniące wysokie funkcje w organach administracji, w tym kuratorzy oświaty, powinni w sposób rozważny korzystać z prawa do wolności wypowiedzi, pamiętając że prawo to nie ma charakteru absolutnego. Należy przy tym podkreślić, że stanowisko to znajduje oparcie w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka Strasburgu. W wyroku z dnia 3 maja 2007 r. *Bączkowski i inni przeciwko Polsce* (skarga nr 1543/06) Trybunał wskazał, że **wypowiedzi osób pełniących funkcje publiczne mogą w sposób nadmierny kolidować z wykonywaniem innych praw zagwarantowanych Konwencją, a zatem korzystając wolności słowa, osoby te powinny wykazywać się powściągliwością, świadome tego, że ich wypowiedzi mogą zostać uznane przez podległych im urzędników państwowych jako drogowskazy kierunków działania³.**

W świetle przedstawionego stanowiska, pragnę zwrócić uwagę Pani Minister na doniosłość zadań kuratorów oświaty, wyznaczonych przepisami ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz. U. z 2018 r. poz. 996). Realizując politykę oświatową państwa, sprawując nadzór pedagogiczny nad placówkami oświatowymi, a także pełniąc funkcję organów nadrzędnych wobec dyrektorów tych placówek, kuratorzy powinni swoją

³ § 98 wyroku ; Podobna linia orzecznicza Trybunału była kontynuowana m.in. w wyroku z dnia 21 października 2010 r. *Alekseyev przeciwko Rosji* (skargi nr 4916/07, 25924/08 i 14599/09) czy wyroku z dnia 12 czerwca 2012 r. *Genderdoc-M przeciwko Mołdawii* (skarga nr 9106/06).

postawą reprezentować wartości stanowiące fundament demokratycznego społeczeństwa. Mając na uwadze, że polska polityka oświatowa i zawarte w niej cele kształcenia kładą szczególny nacisk na kształtowanie wśród uczniów postaw otwartości i tolerancji, a także na budowanie szacunku dla ludzkiej godności, w mojej ocenie kuratorzy oświaty są zobowiązani przeciwdziałać dyskryminacji i dawać przykład działania na rzecz praw człowieka - tym bardziej więc działania z tymi prawami zgodnego. Wszelkie przejawy nierównego traktowania w postępowaniu osób pełniących tę funkcję powinny więc spotkać się ze sprzeciwem i odpowiednimi sankcjami dyscyplinarnymi. Brak reakcji może być oznaką przyzwolenia na postępowanie sprzeczne z podstawowymi założeniami reprezentowanego przez kuratora systemu oświaty, w tym z celem zapewnienia wszystkim uczniom bezpiecznych warunków do nauki i rozwoju⁴. Należy w tym miejscu podkreślić, że uczniowie LGBT są w polskich szkołach szczególnie narażeni na dyskryminację i przemoc motywowaną uprzedzeniami⁵, które mogą nie tylko powodować u nich poczucie wykluczenia oraz problemy z rozwojem i nauką, ale nawet prowadzić do tak tragicznych konsekwencji jak samobójstwo⁶. Jednym z podstawowych zadań kuratorów oświaty jest więc zapewnienie, aby polskie placówki edukacyjne były wolne od homofobii i transfobii, a wypowiedzi, które te negatywne zjawiska potęgują, nie mogą pozostać bez konsekwencji.

Mając na uwadze powyższe, działając na podstawie art. 14 ust. 3 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2018 r. poz. 2179), zwracam się do Pani Minister z wnioskiem o zabranie stanowiska w przedmiotowej sprawie i zastosowanie przewidzianych w przepisach prawa środków dyscyplinarnych wobec Małopolskiej Kurator Oświaty Pani Barbary Nowak.

Do wiadomości:

Pani Barbara Nowak
Małopolska Kurator Oświaty
Kuratorium Oświaty w Krakowie
ul. Ujastek 1
31-752 Kraków

⁴ Art. 1 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz. U. z 2018 r. poz. 996).

⁵ Według badań Agencji Praw Podstawowych Unii Europejskiej 69% uczniów z Polski, biorących udział w badaniu, “zawsze” albo “często” doświadczyło albo było świadkiem negatywnych komentarzy albo czynów wobec osób LGBT, ze względu na orientację seksualną lub tożsamość płciową, ze strony innych uczniów. Raport “Safe at school: Education sector responses to violence based on sexual orientation, gender identity/expression or sex characteristics in Europe”, Rada Europy, Strasburg, 2018, str. 62.

⁶ Rezolucja Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy nr 1608(2008) w sprawie samobójstw dzieci i młodzieży w Europie, stanowiących poważny problem zdrowia publicznego, pkt 10.